

Limpók Valéria

Átfogó tanulmány a nemzetközi adóharmonizációról és az adóelkerülés technikáiról a startuptól a globális működésig

Mottó: Adózni pedig kell!

Bevezetés

A fiskális és ezen belül az adópolitika növekvő szerepe a gazdaságpolitikában megkérdőjelezhetetlen. Az ebben a tárgyban hozott döntések az elkövetkező évek folyamán világszerte egyre nagyobb hatást fognak gyakorolni a társadalom és a gazdaság minden szereplőjére. Egy-egy ország vagy régió versenyképessége és a költségvetési bevételekért folytatott küzdelem eredményessége növekvő mértékben függ a gazdaságpolitikai döntéshozók éberségétől és innovatív elgondolásaitól. A világ gazdaságban egyre nagyobb teret nyerő digitális gazdaság számos eleme napjainkban szabályozatlan, és folyamatosan születnek az új megoldások az adózás megkerülésére.

A tanulmány először az adózás területén történő nemzetközi együttműködés erősödését kiváltó okokra igyekszik rávilágítani, majd felvázolja az elmúlt évek nemzetközi adópolitikai trendjeinek néhány elemét, benne az adóharmonizáció ellen ható adóversenyt. Kiemelten kezeli a digitális gazdaság kihívásaira adott európai uniós válaszokat és a magyar fiskális politika ez irányú lépéseit. A napjainkban kiépülő legújabb adóelkerülési, illetve adócsalási platformokat is bemutatja, és mindezekből következtetéseket von le.

A nemzetközi adóharmonizáció felélénkülésének előzményeiről

A *globalizáció* térnyerésével a gazdasági működés feltételei bizonyos szempontból fokozatosan egységesedtek a világban, amelyektől sem a nemzetközi érdekeltségű vállalatok, sem pedig az egyes nemzetállamok nem tudják magukat függetleníteni. A versenyképes adórendszer kialakítása, illetve fenntartása érdeke valamennyi országnak, köztük a globalizáció fő mozgatóinak is. Paradox helyzet, hogy míg a nemzetközi vállalatok adózási ügyeit csak internacionális viszonylatban lehet értelmezni, az adóztatás továbbra is a szuverén államok joga. A világban már hosszú ideje *adóverseny* zajlik, és az egyes országok az adópolitikát országimázszt javító, befektetéscsalogató eszközként is használják. Napjainkra az egyes adóhatóságok szintén a verseny szereplőivé váltak. Az Európai Unió (EU), miközben tagállamai egymással is versenyeznek, résztvevője a világméretű adóversenynek. Az adóverseny új dimenzióját nyitotta meg a 2007–2008-as években

kibontakozó *világméretű gazdasági krízis*. Az első válságkezelő intézkedések jellemzően a kormányzati kiadások növelésére, valamint az adóteher csökkentésére irányultak, ám általában az államháztartási hiány növekedését eredményezték. Az eurózána *közdós-sága* 88,9%, az öszsunióé 83,2%, az Egyesült Államoké 125%, Japáné pedig 200% feletti.¹ Az EU költségvetésének finanszírozása 99%-ban saját forrásokból történik,² így a nemzetállami költségvetések megkárosítása az adóelkerülés és adócsalás révén negatívan hat a közösségi szintű közteherviselésre is.

Az adópolitikák mozgásterét tehát jelentősen befolyásolja, hogy a fejlett országokban, köztük az unió tagállamaiban is, az egyik legfőbb megoldandó feladat az államháztartás fenntartható finanszírozása, amelynek kulcsfontosságú állami eszközévé vált a fiskális politika. Egy olyan régi keletű probléma vár immáron sürgős megoldásra, amely rövid, közép- és hosszú távon is rányomja bélyegét az egyes országok gazdasági helyzetére és növekedési kilátásaira. Az adósságkezelés mellett az előregedő kontinens, amely jóléti rendszereivel a mai napig az egyik legvonzóbb emigrációs célállomás, éppen egyik fő vonzerejének, a *jóléti államnak a fenntartásáért* is küzd, hiszen nyilvánvalóvá vált, hogy a hitelből finanszírozott szociális juttatások rendszere hosszú távon nem lesz fenntartható. Ugyan az adópolitika alakítása az egyes tagállamok kompetenciája, de az adóelkerülés és adócsalás határokon átvéelő tevékenység, amelynek kezeléséhez a tagországok közös cselekvésére van szükség.

Az OECD³ kongatta meg először a vészharangot *a digitális gazdasághoz kötődő, határokon átvéelő ügyletek adózási problémáival* kapcsolatban. Ezek a tranzakciók egyre nagyobb teret nyernek a gazdaságban, ám jelentős részük láthatatlan az adóhatóságok számára, így adózatlan. A digitális gazdaság értéke globálisan 2,9 ezer milliárd dollárra becsülhető,⁴ ami hatalmas adózási potenciált jelent. Érdekes adat, hogy az EU-n belül Írország és Finnország mögött Magyarországon fejlődik a leggyorsabban a digitális gazdaság. E szektor súlya a nemzetgazdaságon belül meghaladja az unió átlagot, a magyar ösztermék közel 22%-át teszi ki, és 400 ezer embernek, a foglalkoztatottak 15%-ának ad munkát.⁵ Vélelmezhető, hogy a digitális gazdaság növekedésével párhuzamosan nálunk is gyarapodnak az adózás elől elrejtett bevételek.

Az előbbiekben vázoltak miatt is nőtt az igény az agresszív adóstratégiájú országok által elszípkázott adóalapok feltárására. A 2009-es esztendőől napjainkig olyan lépések sora történt nemzetközi szinten, amelyek az adóparadicsomokban⁶ elrejtett pénzek kimutatására és az adóelkerülési lépésekhez kapcsolódóan a bank- és adótitok intézmé-

¹ Eurostat: *General Government Gross Debt – Annual Data 2016*. 2017; OECD: *General Government Debt (Indicator)*. 2017a.

² Európai Parlament: *Az Unió bevételei*. 2017.

³ Organisation for Economic Co-operation and Development, azaz Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD).

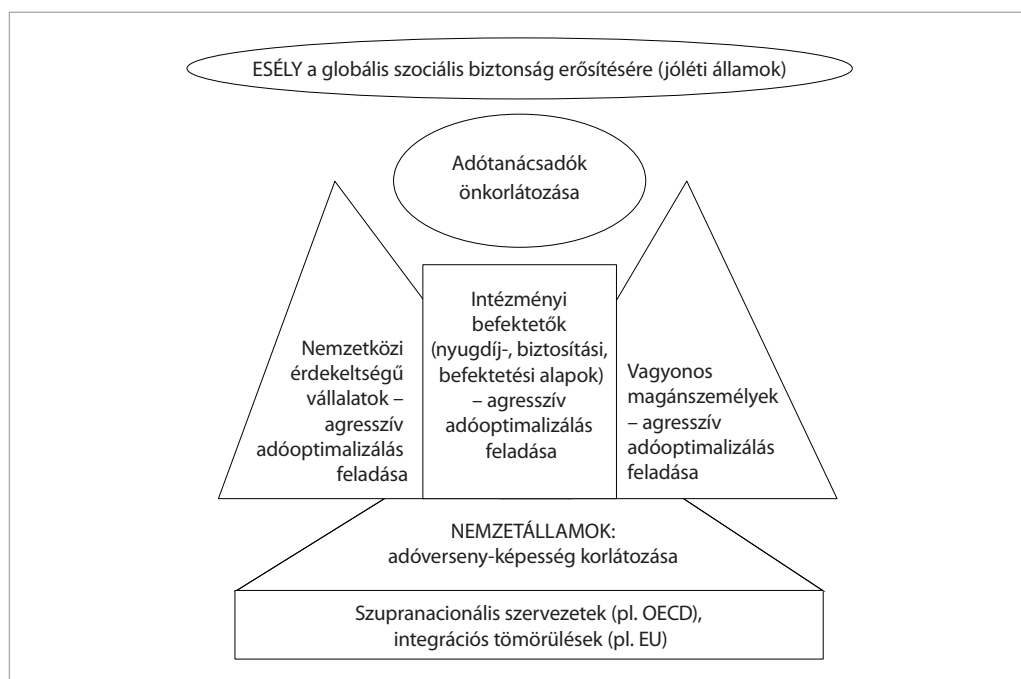
⁴ Kosha Gada: The Digital Economy in 5 Minutes. *Forbes.com*, 2016. június 6.

⁵ A digitális exportban látják a jövőt a fiatal vállalkozók. *Kamaraonline*, 2017. november 9.

⁶ Az OECD négy kulcsfontosságú tényezőt sorol fel annak meghatározására, hogy egy joghatósági terület adóparadicsomnak minősül-e: 1. a joghatósági terület nem vet ki adókat, illetve csak névleges adókat vet ki; 2. az átláthatóság hiánya; 3. olyan törvényeket vagy közigazgatási gyakorlatokat alkalmaz, amelyek megakadályozzák a hatékony információcserét más kormányokkal a semmilyen vagy csak nominális

nyeinek lazítására irányulnak. Az adózási alapelvek egyike a haszonelv, amely szerint mindenkinek a közjavakból történő fogyasztás arányában kellene adóznia. Számos adóelkerülő a jellemzően magasabb adókulcsokkal működő, fejlett államokban veszi igénybe a közjavakat, viszont az előállításukhoz szükséges adóterhek megfizetése alól kibújik. Az offshore-os adókikerülés elleni, határozottnak tűnő európai uniós és világszintű fellépésnek lehetünk tanúi. Napjaink nagy kérdése, hogy e szándék mennyire határozott és komoly, ugyanis radikális és gyors cselekvésre lenne szükség.

A növekvő gazdasági és társadalmi problémák kezelése egyre több állami bevételt igényel. A szociális biztonság erősítése a fejletlen országokban a komolyabb nemzetközi konfliktusok elkerülése érdekében is kívánatos lenne. Az előreívó változáshoz érték-sorrend felállítására, érdekviszonyok átrendezésére és önkorlátozásra volna szükség minden szinten, aminek adópolitikai vonatkozásait leegyszerűsítve az 1. ábra szemlélteti (*angyalmodell*).

1. ábra: A 21. század eleji adópolitikai változások „angyala”

Forrás: a szerző szerkesztése

A tanulmány logikai felépítésében ez a modell a meghatározó, az elmúlt évek és a jelen adópolitikai változásainak vizsgálata ennek alapján történik. Az 1. táblázat gyűjti össze az eddig megtett gyakorlati lépéseket.

adót fizető adóalanyokkal kapcsolatban; 4. nincs arra vonatkozó előírás, hogy a tevékenységnek jelentős mértékűnek kell lennie. (OECD: *Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue*. 1998.)

1. táblázat: A gazdasági krízis és a magas közadósság nyomán megfigyelhető adóbevétel-szerzésre irányuló törekvések csoportosítása

Megnevezés	Jellemzők
Szupranacionális szintű cselekvési tervek, továbbá azokhoz kapcsolódó jogforrások frissítése, valamint újak megalkotása	EU-, OECD-, G7-, illetve G20-találkozók, ENSZ
Információcsere-egyezmény	Nemzetállamok közötti, bilaterális
Bankszámlaadatok megszerzése	Nemzetállam (adóhatóság) és magánszféra ügylete
FATCA-modell	USA – nemzetállamok – pénzügyi intézmények
Rubik-egyezmények ⁷	Svájc–nemzetállamok, bilaterális
Kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezmény felülvizsgálata, újratárgyalása és újrakötése	Nemzetállamok közötti, bilaterális
Kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezmények egyoldalú felmondása	Nemzetállam, unilaterális módosítás
Adóamnesztia-programok ⁸	Nemzetállami szint, jogalkotás
Egyedi, vagyon-hazacsalogató pénzügyi konstrukciók	Nemzetállami szint, jogalkotás
Adóelkerülést, illetve adócsalást nehezítő intézkedések bevezetése, pl. szigorúbb ellenőrzés a cégalapítás előtt	Nemzetállami szint, jogalkotás
Agresszív adóbeszedés	Nemzetállami adóhatóságok (központi, helyi)
Adóparadicsomon, illetve kedvező adózást kínáló helyszínen konzultációk a kedvező adójogszabályok szigorításáról	Nemzetállami szint, kezdeményezés

Forrás: a szerző szerkesztése

Mindezek mellett legalább gondolat kísérletként lássuk azt is, hogy mely szinteken lenne még mód új szemléletű cselekvésre!

⁷ A 2010-es évek elején Svájc előre próbált menekülni a Rubik Project keretében. Az ország sajátos bilaterális megállapodásokat, ismertebb nevén *Rubik-egyezményeket* kötött, amelyek a másik állammal való automatikus információcsere elkerülését célozták meg adólevonásért és átutalásért cserébe. Az Egyesült Királysággal 2011-ben és az Ausztriával 2012-ben aláírt megállapodások a 2013-as év januárjától léptek hatályba. Ezek értelmében Svájc vállalta, hogy az országban vezetett anonim angol és osztrák eredetű bankszámlák esetében a kamatjövedelemre és a tőkerészre is forrásadót vet ki, amelynek tekintélyes részét kifizeti a másik szerződő országnak. Az egyezségek révén 2013-ban az angol és az osztrák költségvetés 962 millió dollárnak megfelelő összeggel lett gazdagabb. (Swiss Banks Pay Out Millions to Austria, Britain. *Swissinfo.ch*, 2013.) A nemzetközi nyomásnak köszönhetően ezek a megállapodások 2017-től már hatályukat veszítették.

⁸ Az úgynevezett adóamnesztia-programok a külföldön, elsősorban adóparadicsomokban rejtgetett pénzek hazahozatalának ösztönzését célozzák a repatriált pénzek alacsony adóztatásával. Általában egyszeri alkalomra szólnak, de jellemző a hosszabbítgatás. Magyarországon is volt több ilyen program. Nem klasszikus adóamnesztiát megvalósító eszköz, mégis adóamnesztiát eredményezett hazánkban a Stabilitás Megtakarítási Számla, amely lehetőség a 2017-es évtől megszűnt.

Szupranacionális talapzat

A gondoskodó állam fennmaradását és terjedését segítő, jobbító változást szemléltető, anglyalt formáló ábránkon a fejlődés bázisát a nemzetek feletti szervezetek és az integrációs tömörülések alkotják. E talapzaton hangsúlyos helyet kap a párizsi székhelyű *OECD* mint nemzetek feletti szervezet, amely többek között a jelenlegi transzferár-szabályozások⁹ szülője. Az 1979-ben megjelentetett *Transzferárképzés és multinacionális vállalkozások* című jelentésük indította el azokat a folyamatokat, amelyek révén mára a nemzetközi érdekeltségű társaságok adóoptimalizációra használt árképzésének szabályozása a legtöbb fejlett gazdaságban kiemelt figyelmet kap, és az adóhatósági ellenőrzések fókuszába került. Az OECD a jelen változásainak is az élére állt. Az eddigi talán legjelentősebb publikációjuk e témában a 2013 júliusában a nemzetközi adóelkerülés ellen meghirdetett 15 pontos akcióterv.¹⁰ A *nyereség másik államba való áthelyezéséből eredő társasági adóalap amortizáció elleni fellépés* (BEPS¹¹ elleni fellépés) számos területen irányozott elő változtatásokat, az interneten keresztül megvalósuló ügyletektől kezdve a *kettős nem adózást* lehetővé tevő, eredetileg kettős adóztatást kizáró egyezmények átgondolásán át egészen az új multilaterális eszközök kidolgozásáig.¹²

A BEPS első akcióterve a *digitális gazdaság adózási kihívásaival* foglalkozik. „A digitális gazdaság kezdi magává a gazdasággá kinőni magát” – olvasható a tanulmányban.¹³ E területen (is) számos esetben merül fel a forrásország adóztatási jogának hiánya, sőt egyes adóelkerülési technikákkal a nyereség az illetőség szerinti államban sem adózik, vagyis kettős nem adóztatási helyzet áll elő. A közteherviselést tekintve valamennyi érintett állam elesik az adóbevételtől. Az OECD-dokumentum kifejezetten a digitális gazdasággal összefüggő adózási kihívások közé sorolja többek között az alábbiakat:

- *Telephely fogalma*: módosítása javasolt, túllépve a fizikai jelenlét szabályán, figyelembe véve a digitális jelenlétet.

⁹ A vállalatcsoporton belüli ügyletek lebonyolításához alkalmazott ár megfelel-e a független felek között összehasonlítható tranzakciók során alkalmazott árnak, az úgynevezett szokásos piaci árnak.

¹⁰ OECD: *About the Inclusive Framework on BEPS*. 2017b.

¹¹ Base erosion and profit shifting.

¹² A BEPS tizenöt akcióterve: 1. a digitális gazdaság adózási kihívásai, 2. a hibrid megállapodásokból eredő hatások semlegesítése, 3. az ellenőrzött külföldi társaságokra vonatkozó szabályok pontosítása, 4. az adóalap eróziójának korlátozása a kamatlevonások és egyéb pénzügyi kifizetések vonatkozásában, 5. hatékonyabb fellépés a káros adózási struktúrákkal szemben, figyelembe véve az átláthatóságra és tartalomra vonatkozó szabályokat, 6. az adóegyezményekkel történő visszaélések megakadályozása, 7. a telephelyé válás mesterséges elkerülésének megakadályozása, 8., 9., 10. a transzferár megállapítása és az értékteremtés összhangjának biztosítása, 11. az adatgyűjtési és feldolgozási módszerek fejlesztése, 12. az agresszív adótervezési technikák felfedésére irányuló adóalanyi kötelezettség bevezetése, 13. transzferár-nyilvántartási szabályok, országokénti jelentések, 14. hatékonyabb vitarendezési eljárások, 15. multilaterális instrumentum kidolgozása a kétoldalú egyezmények módosítására. (OECD: *OECD BEPS 2015 Final Reports*. 2015a.)

¹³ OECD: *Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy, Action 1 – 2015 Final Report*. 2015b. 11.

- *Telephely keletkezésének elkerülése*: a telephelyszabályok kijátszása, például a fő tevékenységet segítő tevékenységként megjelenített ügyletek révén, valamint termékek és/vagy szolgáltatások értékesítésével kapcsolatos látszatszerződésekkel.
- *Transzferárképzési problémák*: tipikusak az adóalap-csökkentés céljára felhasználható immateriális javak, amelyeket offshore területeken mutatnak ki (például jogdíj).
- *Ellenőrzött külföldi társaság fogalma*: a digitális gazdaság szereplőire vonatkozóan is egységesítendő.
- *Általános forgalmi adó fizetése*: a végső – nem áfaalany – fogyasztók részére történő értékesítés áfájának hatékony beszedése szükséges. Az általános forgalmi adó megfizetésének helye a vásárló illetősége szerinti állam.
- *Felhőalapú szolgáltatások*: egyértelmű szabályozásuk szükséges.
- *Gazdasági célú letelepedési hely fogalma*: a digitális gazdaság szereplőire vonatkozóan is egységesítendő, hogy mi tekinthető gazdasági célú letelepedési helynek (meghatározó digitális jelenlét).

Az akciótervben felmerül a digitális tranzakciók egyes típusaira kivethető forrásadó, továbbá a digitális ügyletekre vonatkozó egyéb közvetett adó bevezetésének gondolata. Több mint száz ország írta alá az elképzelés megvalósítására irányuló együttműködési megállapodást, közöttük a G20 országai, Kína, és olyan kedvező adózást kínáló helyszínek is, mint Szingapúr, Luxemburg és Ausztria. Az eddigi legjelentősebb gyakorlati lépés megtételére 2017 júniusában került sor, amikor közel hetven ország írta alá a *Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent Base Erosion and Profit Shifting*¹⁴ című OECD-egyezményt.¹⁵ Ennek célja a kettős adóztatás elkerülése olyan módon, amely nem ad lehetőséget a nem adózásra vagy a mesterségesen alacsony adókulcs elérésére. Az egyezmény ugyan nem épül be automatikusan a kettős adóztatás elkerülését szolgáló bilaterális adóegyezményekbe, viszont azok „mellett” szabályoz, így a nemzetközi jognak megfelelően felettük álló jogszabály. Az egyes államok kétoldalú egyezményeinek tételes újratárgyalása helyett ez jóval egységesebb és nem utolsósorban a gyakorlatba gyorsabban átültethető jogi rendelkezés. Természetesen csupán akkor, ha azt az egyes országok törvényhozásai is jóváhagyják és jogszabályba iktatják!

A banktitok kiadhatóságához kapcsolódóan az OECD keretein belül 2014-ben történt jelentős előrelépés, amikor a banki adatok nemzetközi információcseréjének megvalósítása érdekében számos ország aláírta a *Multilateral Competent Authority Agreement* (MCAA) című multilaterális megállapodást. Az MCAA-t aláíró államok körében a 2016-os és 2017-es, illetve néhány ország esetében a 2018-as évtől automatikus információcserére kerül sor az érintett pénzügyi intézmények és az illetékes adóhatóságok között. A *Standard for Automatic Exchange of Information* (CRS) elnevezésű ajánlás

¹⁴ Multilateral Instrument vagy MLI.

¹⁵ OECD: *Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent BEPS*. 2017c.

foglalmazza meg az automatikus információcsere konkrét részleteit.¹⁶ Magyarország azon országcsoporthoz tartozik, amelyek a modell korai, a 2016-os évvel kezdődő bevezetését vállalták.

Amennyiben az OECD által megfogalmazott normákat globálisan sikerülne beültetni a nemzetállami adórendszerekbe, a nemzetközi adózás új dimenziókba léphetne.

Az európai uniós lépésekről dióhéjban

A talapzaton (1. ábra) szintén szerepet kaptak az integrációs tömörülések, amelyek hatni tudnak tagállamaikra. Amennyiben egy ország integrációs tömörülés tagállama, az egyes adópolitikák összehasonlítása folyamatosan napirenden van, előbb vagy utóbb felszínre kerülnek a harmonizációs törekvések, velük együtt az ellenük folyó harc is. Az adópolitika valójában igen kényes téma az Európai Unión belül, mivel ezen a területen minden tagállam igyekszik megőrizni szuverenitását. Félteve őrzik döntési jogkörüket, hiszen az unióban az adó- és adó jellegű bevételek (beleértve a társadalombiztosítási járulékokat is) teszik ki az összes állami bevétel több mint 90%-át.¹⁷ Az EU adóügyi politikájának egyik hangsúlyos területévé nőtte ki magát az adóelkerülés elleni küzdelem, amelynek keretein belül gondoljunk akár a *Magatartási Kódexre*, a különféle ajánlásokra, irányelvekre és cselekvési tervre és a válság kapcsán megfogalmazott az adóügyek terén megvalósuló jó kormányzás definiálására.¹⁸ Az EU-tagállamok adóalapokért folytatott küzdelmét jól érzékelteti, hogy a 2013 májusában tartott állam- és kormányfői rendkívüli csúcstalálkozón az egyik kiemelt téma az adóelkerülés, az adócsalás és az agresszív adótervezés elleni fellépés volt. Egyes becslések szerint a tagállamok évente csaknem 50–70 milliárd euró adóbevételtől esnek el a jogi kiskapuk, az adórendszerek eltérései és sok esetben a hiányzó információcsere miatt.¹⁹ A digitális térben tevékenykedő vállalatok közteherviselési problémáinak rendezése a közösségen belül az adóelkerülés elleni küzdelem egyik sarkalatos pontja.

A világban végbemenő és az EU-n belüli adóversenynek csupán egyik – talán a legjellemzőbb – megnyilvánulási formája a társasági nyereséget terhelő adókulcsok csökkenése, amelynek Európában az ezredforduló utáni uniós bővítések lökést adtak. Globálisan a *race to the bottom* elméletben megfogalmazott²⁰ lassú tendencia figyelhető meg, amelyet a 2. ábra szemléltet.

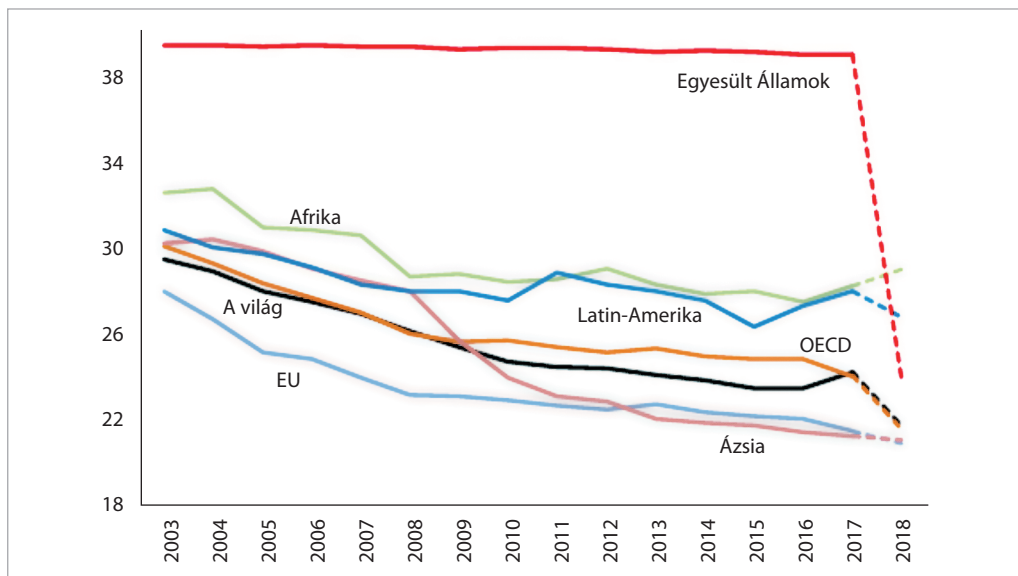
¹⁶ OECD: *Automatic Exchange Portal*. 2017d.

¹⁷ Laura Wahrig: *Tax Revenue in the European Union*. Eurostat Publication. 2011. 1.

¹⁸ Lásd Limpók Valéria: *Adópolitikai útkeresés a 21. század elején: működőtőke, versenyképesség, válságkezelés*. Regionális és gazdaságtudományi kismonográfiák 3. Pécs–Győr, IDResearch Kft. – Publikon – SZE Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, 2014.

¹⁹ Europarl.europa.eu: *Directorate General for Internal Policies, Policy Department A: Economic and scientific policy. Tax Challenges in the Digital Economy*. 2016.

²⁰ Részletesen lásd például: Limpók Valéria: "Race to the bottom", avagy eltűnhet-e a társasági adó az Európai Unió államaiban? *Gazdaság és Társadalom*, 16. (2005), 2.

2. ábra: A társaságinyereségadó-ráták alakulása a világban (%)

Forrás: Thomas Tørsløv – Ludvig Wier – Gabriel Zucman: *600 Billion and Counting: Why High-Tax Countries Let Tax Havens Flourish*. Working paper. Copenhagen, University of Copenhagen – Department of Economics, 2017

Egyes becslések szerint a nyereségátcsoportosítás következtében az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok a társaságinyereségadó-bevételek körülbelül 20%-ától esik el.²¹ Közösségi szinten az elmúlt években a legtöbb vitát a társasági nyereségadó szabályok egységesítésének gondolata váltotta ki. Az Európai Bizottság Adóügyi és Vámuniós Főigazgatósága kidolgozta a közös adóalap (Common Consolidated Corporate Tax Base – CCCTB) technikai megvalósításával kapcsolatos alapidokumentumot, amelyet a 2011-es évben előterjesztett. Az adókonszolidáció értelmében a globális társaságok adózási szempontból az összes uniós vállalatukat egy üzletként tudnák kezelni. A javaslat ellenállásba ütközött, nem véletlenül, mivel csak a gyakorlati megvalósítás igazolhatná annak tényleges hozadékát, amire azonban nincs garancia. A 2016-os esztendőben az Európai Bizottság uniós szintű társaságiadóreform-javaslatot terjesztett elő, amelynek része a felfrissített CCCTB-koncepció is.

A társaságinyereség-adózáshoz kapcsolódóan kerültek az elemzések fókuszába a kutatáshoz, fejlesztéshez, szabadalmakhoz kötődő adókedvezmények. Megállapították, hogy a vállalkozások azokat számos esetben inkább adóelőnyök elérésére használják, mint tényleges innovációra. A startupvállalatok számára kifejezetten alkalmas adóoptimalizálási lehetőséget nyújtanak. Az országok közül kiemelhető például Hollandia, ahova az Innovation Box nevű konstrukcióval vonzzák nagyon eredményesen a külföldi érdekeltségű társaságokat.

²¹ Tørsløv–Wier–Zucman (2017): i. m.

A digitális szektor multinacionális vállalatai által előszeretettel használt társasági adó-alapot amortizáló módszerek közé sorolták az EU-ban – többek között – az alábbiakat:²²

- alultőkésítés;
- transzferárak meghatározása;
- telephely-kiválasztás;
- hibrid megoldások;
- feltételes adómegállapítás adóalkuval;
- az ellenőrzött külföldi társaságokra vonatkozó szabályok kihasználása;
- kedvezményes adózási rendszerek használata;
- *treaty shopping*;²³
- mesterséges szerződéses megállapodások;
- fiktív cégek, alapítványok, trösztök használata;
- „titkos” megállapodások az érintett állammal.

Megállapítható, hogy nemcsak a multinacionális vállalatok, hanem a startup vállalkozói kör is bátran él ezen lehetőségekkel.

Az elmúlt években az események felgyorsulni látszanak. Az Európai Unió, együttműködve az OECD-vel, a 2014/107/EU tanácsi irányelv elfogadásával módosította a 2011-es évben elfogadott, a közigazgatási együttműködésről szóló irányelvet.²⁴ Ennek értelmében a pénzügyi számlákra vonatkozó információcsere ugyanazon szempontok alapján történik, mint a CRS esetében. Pénzügyi információkként értelmezik a kamatot, az osztalékot, az árfolyamnyereséget és más hasonló hozamokat, emellett a számlaegyenleg szintén a jelentendő körbe tartozik. Az első jelentéstételi kötelezettségeket a 2016-os évre vonatkozóan kellett teljesíteni. Az EU-tagállamok közül csupán Ausztria kapta meg a halasztás lehetőségét. A szomszédos államban a 2017-es évtől gyűjtik a pénzügyi adatokat, és csak a 2018-as esztendőől továbbítják a többi ország részére.

A BEPS 13. pontjának figyelembevételével fogadták el a 2016/881/EU irányelvet a 2011/16/EU irányelvnek az adózás területére vonatkozó kötelező automatikus információcsere tekintetében történő módosításáról.²⁵ Ez az irányelv határozza meg az országonkénti jelentésekre (*Country-by-Country Report – CbC*) vonatkozó kötelező automatikus információcsere hatályát és az országonkénti jelentésre vonatkozó egyéb szabályokat. Az irányelv értelmében a CbC-szabályokat 2017. június 5-étől kötelező alkalmazni az unió államaiban.

²² Europarl.europa.eu (2016): i. m.

²³ Egy harmadik államban belföldi illetőséggel rendelkező személy(ek) részesül(nek) a két ország közötti adóegyezményből származó kedvezményekből.

²⁴ Council Directive 2014/107/EU of 9 December 2014 Amending Directive 2011/16/EU as Regards Mandatory Automatic Exchange of Information in the Field of Taxation. [A Tanács 2014/107/EU Irányelve (2014. december 9.) a 2011/16/EU irányelvnek az adózás területére vonatkozó kötelező automatikus információcsere tekintetében történő módosításáról.]

²⁵ Council Directive 2016/881 of 25 May 2016 Amending Directive 2011/16/EU as Regards Mandatory Automatic Exchange of Information in the Field of Taxation. [A Tanács (EU) 2016/881 Irányelve (2016. május 25.) a 2011/16/EU irányelvnek az adózás területére vonatkozó kötelező automatikus információcsere tekintetében történő módosításáról.]

2017. június 26-án életbe lépett a 2015/849-es számú, 4. pénzmosás elleni irányelvként emlegetett közösségi jogforrás,²⁶ amelyhez kapcsolódóan kiemelhető a könyvvizsgálók, külső könyvelők és adótanácsadók pénzmosás és terrorizmusfinanszírozás elleni küzdelemmel összefüggő kötelezettsége.

Elkészült a BEPS elleni fellépéshez kapcsolódó jogalkotás alapja is. A Tanács 2016 júliusában kihirdetett 2016/1164-es számú irányelve a belső piac működését közvetlenül érintő adókikerülési gyakorlatok elleni szabályok megállapításáról szól, és gyakran említik *adóelkerülési irányelvként*.²⁷ Az irányelv az alábbi öt témakörben határoz meg iránymutatást:

- a kamat levonhatóságának korlátozása (EBITDA²⁸ 30%-a);
- a tőkekivonás megadóztatása;
- visszaélés elleni általános szabály;
- az ellenőrzött külföldi társaságokra vonatkozó szabályok; és
- a hibrid struktúrák.

A tőkekivonás megadóztatására vonatkozó szabályok kivételével – amelyeknél a 2019-es év vége a határidő – a többi rendelkezést a 2018-as év végéig kell átültetni a tagállami jogrendszerekbe. 2017. május 29-én a hibrid struktúrák vonatkozásában módosították ezt az irányelvet, és 2020-as évi határidővel új szabályokat vezettek be.²⁹ Ezek kifejezett célja, hogy a vállalatok a két vagy több adójogrendszer közötti eltéréseket kihasználva ne tudják csökkenteni adókötelezettségüket. Az irányelv a minimálisan elvárt követelményeket fogalmazza meg, amelyeknél szigorúbb szabályokat is alkalmazhatnak az egyes országok.

Az Európai Bizottság az elmúlt évek folyamán több esetben is illegális állami támogatásnak minősített adóalkus adókedvezményeket, így például 2015-ben Hollandia és a Starbucks, 2016-ban Írország és az Apple, 2017-ben Luxemburg és az Amazon viszonylatában (3. ábra). 2017 decemberében Hollandia és a svédországi érdekeltségű IKEA bútorgyártó vállalat adóelkerülési konstrukcióit kezdte el vizsgálni a Bizottság.³⁰

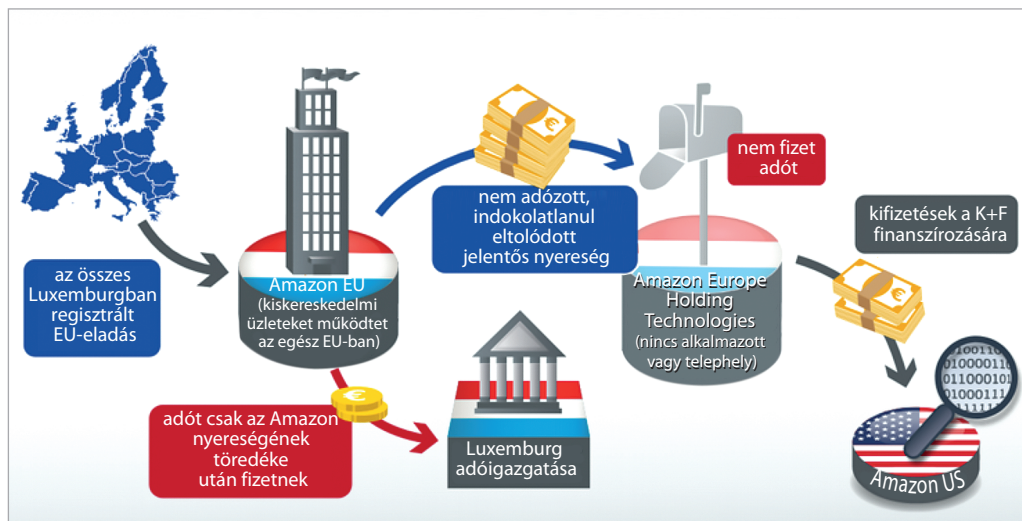
²⁶ Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the Prevention of the Use of the Financial System for the Purposes of Money Laundering or Terrorist Financing, Amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. [Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 Irányelve (2015. május 20.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről.]

²⁷ Council Directive 2016/1164 of 12 July 2016 Laying Down Rules Against Tax Avoidance Practices That Directly Affect the Functioning of the Internal Market. [A Tanács (EU) 2016/1164 Irányelve (2016. július 12.) a belső piac működését közvetlenül érintő adókikerülési gyakorlatok elleni szabályok megállapításáról.]

²⁸ Earning before interests, taxes, depreciation and amortization, azaz a kamatfizetés, adózás és értékcsökkentési leírás előtti üzemi eredmény.

²⁹ Council Directive 2017/952 of 29 May 2017 Amending Directive (EU) 2016/1164 as Regards Hybrid Mismatches With Third Countries. [A Tanács (EU) 2017/952 Irányelve (2017. május 29.) az (EU) 2016/1164 irányelvnek a harmadik országokat érintő hibrid struktúrákból adódó diszkrepanciák tekintetében történő módosításáról.]

³⁰ European Commission: *State Aid: Commission Opens In-Depth Investigation Into the Netherlands' Tax Treatment of Inter IKEA*. 2017d.

3. ábra: Európai bizottsági döntés, 2017. ősz. Tiltott állami támogatásnak minősülnek az Amazonnak nyújtott luxemburgi adókedvezmények

Forrás: European Commission: *State Aid: Commission Finds Luxembourg Gave Illegal Tax Benefits to Amazon Worth Around €250 Million*. 2017b

Az állami támogatásra vonatkozó közösségi szabályok előírják az elkerült adó visszafizettetését, amelyet az érintett állam nem feltétlenül vár el. Az Apple az Európából származó nyeresége után Írországból a 2003-as évben 1%-os mértékű tényleges társasági adót fizetett, amely adómérték a 2014-es esztendőre 0,005%-ra csökkent.³¹ Írország azonban nem szedte be a vállalatától az Európai Bizottság által kiszabott 13 milliárd euró elmaradt adót a 2017. januári határidő lejárta után sem, ami miatt a Bizottság az Európai Bíróság elé viszi az ügyet.³² A Bizottság 2017. októberi döntése alapján az Amazonnak 250 millió eurót kellene visszafizetnie Luxemburnak. Ezt azzal indokolták, hogy az adóalkujuk alapján az elektronikus kereskedelemmel foglalkozó vállalat becslések szerint a nyeresége háromnegyede után nem fizetett adót, valamint negyedakkora mértékű adót kellett csak fizetnie, mint a helyi gazdasági társaságoknak.³³ Vajon az érintettek hogyan reagálnak a döntésre?

A digitális gazdaságra kivetendő új adók ötlete – hasonlóan az OECD elgondolásához – visszatérően megjelenik az uniós dokumentumokban. Ehhez kapcsolódóan Magyarország a 2016-os évben betervezte egy Google-adó néven futó javaslatot a digitális vállalkozások forrásadóztatására, amely a közösségi szintű adóbehajtási mechanizmusra irányuló elképzelést is tartalmazott. Ezt annak idején csupán a visegrádi országok támo-

³¹ European Commission: *State Aid: Ireland Gave Illegal Tax Benefits to Apple Worth up to €13 Billion*. 2016.

³² European Commission: *State Aid: Commission Refers Ireland to Court for Failure to Recover Illegal Tax Benefits from Apple Worth up to €13 Billion*. 2017a.

³³ European Commission (2017b): i. m.

gatták. Majd 2017 őszén Németország, Franciaország, Olaszország és Spanyolország közösen előterjesztett egy, a digitális szolgáltatást nyújtó nemzetközi óriásvállalatok megadóztatásáról szóló javaslatot, amelyről már az EU gazdasági és pénzügyminiszterei is tárgyaltak. A tervek szerint – a magyar reklámadóhoz hasonló megoldással – a jövőben nem a nyereség, hanem az árbevétel alapján fizetnének adót az érintett vállalatok, amelyeket leegyszerűsítve sokszor csak GAFA- (Google-, Apple-, Facebook-, Amazon-) csoportként emlegetnek. Az Európai Bizottság a 2018-as év tavaszára irányozta elő a technológiai cégek adóztatására vonatkozó konkrét javaslat elkészítését, amihez kiindulási alapként a CCCTB-t tekintik.³⁴ A tervekkel szembeni ellenállás nem véletlenül Luxemburg, Hollandia és Írország részéről a legnagyobb.

Célszerű megemlíteni a 2018/822 tanácsi irányelvet, amely a 2011/16/EU irányelvnek az adatszolgáltatási kötelezettség alá tartozó, határokon átnyúló konstrukciókkal kapcsolatosan az adózás területére vonatkozó kötelező automatikus információcserére vonatkozó előírásainak módosítását tartalmazza. Az előírt bejelentési kötelezettség általános jelleggel lett megfogalmazva, de egyértelműen a legnagyobb nemzetközi vállalatok adóelkerülésének felfedését vette célba.

Az adózás jó gyakorlatának kialakításában az Európai Bíróságnak mint az EU legfelsőbb jogértelmező és jogvitarendező fórumának a felelőssége hatalmas. A későbbiekben, a kriptovalutákkal történő fizetéssel és finanszírozással kapcsolatos fejezetben egy elgondolkodtató jogalkotói döntést ismertetünk.

Nemzetállami jogalkotás

Modellünkben (1. ábra) a talapzatra épülnek maguk a nemzetállamok, amelyek jogalkotóként konkrét törvényekkel léphet(né)nek fel adóelkerülőkkel szemben.

A magyarországi adózási rendszerben számos ponton találkozhatunk az adóelkerülés és adócsalás elleni fellépéssel. Jó példa erre az online pénztárgépek alkalmazásának kötelezővé tétele. Az áfacsalás elleni küzdelem részeként 2018 júliusától az általános forgalmiadó-alanyoknak elektronikus adatszolgáltatást kell teljesíteniük az adóhatóság felé azon számlákról, amelyekben egy másik, belföldön nyilvántartásba vett általános forgalmi adóalanyra áthárított általános forgalmi adó összege a 100 ezer forintot eléri vagy meghaladja.³⁵

A kapcsolt vállalkozásokhoz kötődő szabályozás is szigorúnak számít.³⁶ Ennek értelmében, ha az érintettek a piaci ártól eltérő árat alkalmaznak, és emiatt a magyar társasági adóalanynál az adóalap nagyobb lesz, mint a piaci ár alkalmazása mellett lenne, úgy feltételekhez kötött adóalap-csökkentés alkalmazható. A másik féllel szembeni

³⁴ European Commission: *Fair Taxation of the Digital Economy*. 2017c.

³⁵ NAV: *Gyakran ismételt kérdések a 2018. július 1-jétől teljesítendő online számla adatszolgáltatási kötelezettséggel kapcsolatban*. É. n.

³⁶ A kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. törvényt, a számvitelről szóló 2000. évi C. törvényt és a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvényt is figyelembe kell venni.

követelmény, hogy nem lehet ellenőrzött külföldi társaság státuszú, és rendelkezni kell egy mindkét fél által aláírt okirattal az alkalmazott ellenérték és a szokásos piaci ár különbözetének összegéről. Az ellenőrzött külföldi társaság fogalma 2017 januárjában módosult, és 2018 januárjától bővült az adóalap-csökkentéshez szükséges okirat tartalma. A BEPS 13. akciópontjára alapozva bevezették a háromszintű transzferár dokumentációs kötelezettségét.

A következő alfejezetekben további, az adóelkerülés és adócsalás elleni fellépéshez kapcsolódó magyarországi jogszabályi változásokat is említünk majd.

A nemzetközi viszonyokat alapvetően befolyásoló nemzetállami jogalkotás esete: USA

Az adóalap-vadászat új irányokat vett, amikor az *Amerikai Egyesült Államok* adóhatósága (Internal Revenue Service – IRS) a gazdasági krízis nyomán olyannyira érdekeltté vált az adóelkerülő amerikai állampolgárok jövedelmének feltárásában, hogy svájci bankszámlák után kezdett nyomozni. Az IRS-nek a 2009-es év februárjában sikerült elérnie, hogy a svájci UBS AG bank kiszolgáltatta neki 255 amerikai offshore ügyfél adatait, és a pénzügyi intézményt 780 millió amerikai dollár (akkori árfolyamon kb. 551 millió euró) kártérítésre is kötelezte, továbbá az Egyesült Államok kormánya beperelte a bankot. Ezek után a 2009-es esztendő augusztusában peren kívüli egyezséget kötött az amerikai kormány és a svájci bankház. Az egyezés értelmében az UBS AG vállalta, hogy körülbelül 4450, a pénzügyi intézménynél számlát vezető amerikai ügyfél adatait szolgáltatja ki a 2009-es év folyamán az amerikai adóhatóságnak. Az egyezés kompromisszumos megegyezés eredménye, hiszen az Egyesült Államok eredetileg mintegy 52 ezer számlatulajdonos adataira számított. Az amerikai adóhatóság akkori becslései szerint a világ összesített offshore vagyonának 27%-a felett svájci bankok rendelkeztek.³⁷ Valószínűsíthető, hogy az adóeltitkolási jéghegy csúcsát tükrözte a megállapodás. Erre utaltak a svájci külügyminiszter akkori szavai is, aki békés megállapodásnak (*peace treaty*) nevezte a létrejött egyezményt.³⁸

Mindezzel párhuzamosan az Egyesült Államok kongresszusa a 2010-es esztendőben az adózással összefüggő információcseréhez kapcsolódó döntő jelentőségű jogszabályt fogadott el, amelynek része az úgynevezett Foreign Account Tax Compliance (FATCA). A FATCA, azaz a külföldi számlák adómegfeleléséről szóló törvény³⁹ értelmében a külföldi pénzügyi intézmények és nem pénzügyi külföldi entitások⁴⁰ kötelesek az amerikai állampolgár, illetve bizonyos nem amerikai számlatulajdonos ügyfeleikre vonatkozóan információkat szolgáltatni az IRS-nek. Amennyiben az említett intézmények nem adják ki az információkat az amerikai adóhatóságnak, 30%-os mértékű forrásadó kivetését

³⁷ Peter Smith: Europe's First Bitcoin Mutual Fund Launched by Tobam. *Ft.com*, 2017; Francesco Canepa: Bubble or Breakthrough? Bitcoin Keeps Central Bankers on Edge. *Reuters.com*, 2017. november 27.

³⁸ Klaus Wille – Matthias Wabl: Swiss negotiator for UBS Says IRS May Seek More Data. *Bloomberg.com*, 2009.

³⁹ U.S. Treasury: *FATCA*. 2013.

⁴⁰ Foreign financial institutions, non-financial foreign entities.

írja elő a jogszabály valamennyi amerikai és bizonyos nem amerikai számlatulajdonos részére történő kifizetésnél. Az információszolgáltatási kötelezettség kiterjed a bankszámlákon megjelenő összegeken kívül más külföldön tartott pénzügyi instrumentumokra is. Az érintett külföldi tagállamok jellemzően a személyes adatok védelmét, illetve banktitkot garantálnak jogszabályaikban, amelyek akadályozhatják az információk kiadását, ezért az Egyesült Államok jogalkotói kidolgoztak két államközi megállapodási modellt az együttműködéshez.⁴¹ Az európai uniós tagállamok sorra csatlakoztak a megállapodáshoz. Elsők között lépett például az Egyesült Királyság, Dánia, Írország, Spanyolország és Németország. Az Egyesült Államokkal a kezdetektől együttműködnek Európán kívüli államok is, mint például Japán, illetve az adóparadicsom Svájc szintén megkötötte a bilaterális megállapodást. Végül 2014. július 1-jével számos fejlett pénzügyi piaccal rendelkező ország együttműködésével megkezdődött az amerikai adózók FATCA szerinti azonosítása.

2014. február 4-én Magyarország is aláírta az USA-val azt a kormányközi megállapodást, amely a két ország adóhatóságai közötti automatikus adatcsere és a FATCA-rendelkezésekben meghatározott feladatok teljesítésének támogatására szolgál. Ez alapján került sor a 2014. évi XIX. törvény⁴² megalkotására és a kapcsolódó jogszabályok módosítására.

A FATCA mellett természetesen a magyar–amerikai kettős adózás elkerüléséről szóló egyezmény⁴³ rendelkezéseit is figyelembe kell venni a magánszemélyek és a társasági adóalanyok vonatkozásában. Például a kamat az adóügyi illetőség szerinti államban, azaz magyar illetőségű magánszemély vagy társaság esetében Magyarországon adóköteles.⁴⁴ A nemzetközi jog egyik alapelve, a kölcsönösség alapján az Amerikai Egyesült Államok kormánya vállalta a magyar illetőséggel bíró érintettek számlaadatainak az átadását. A jelentendő adatok köre a 2014-es évtől kezdve folyamatosan bővül, 2017-től már az adóazonosító jel is a részét képezi. Az IRS a betéti vagy letétkezelői számlák esetén a számlára érkező valamennyi passzív jövedelemlről, így a kamatról, árfolyamnyereségről és az osztalékról, egyéb számla esetén minden bevételről tudomást kíván szerezni.

Kérdéses, hogy a megállapodások aláírása után ki és milyen módon ellenőrzi azok maradéktalan betartását, és vajon sikerül-e a világ valamennyi országát bevonni az adatszolgáltatásba. Nagy valószínűséggel mindig is lesznek kedvező adózású helyszínek, hiszen például az Amerikai Egyesült Államok területén is mind a mai napig található komoly adóelőnyöket nyújtó tagállamok. A *Fortune* magazin minden évben elkészíti a Global 500 rangsorát a világon legnagyobb árbevételt elért vállalatokról, amelyeket több szempont szerint, mint például a nyereségeség, tovább rangsorol. A 2017-es évben⁴⁵

⁴¹ Intergovernmental agreements.

⁴² 2014. évi XIX. törvény a Magyarország Kormánya és az Amerikai Egyesült Államok Kormánya között a nemzetközi adóügyi megfelelés előmozdításáról és a FATCA szabályozás végrehajtásáról szóló Megállapodás kihirdetéséről, valamint az ezzel összefüggő egyes törvények módosításáról.

⁴³ 49/1979. (XII. 6.) MT rendelet a Magyar Népköztársaság Kormánya és az Amerikai Egyesült Államok Kormánya között Washingtonban, az 1979. évi február hó 12. napján aláírt, a jövedelemadók területén a kettős adóztatás elkerüléséről és az adóztatás kijátszásának megakadályozásáról szóló egyezmény kihirdetéséről.

⁴⁴ Lásd az Egyezmény 10. cikkét.

⁴⁵ Fortune 500. *Fortune.com*, 2017.

e nemzetközi társaságok több mint fele rendelkezett a kedvező adózású Delaware tagállamban postafiókccal, így például az Amazon, a Facebook, az Apple, az eBay, a Netflix és a Yahoo. Csak a Wilmington városban található, híressé vált címen, az 1209 North Orange Streeten, több mint 300 ezer gazdasági társaságot jelentettek be. Egymilliónál is több gazdasági társaság otthona a 950 ezres lakosú Delaware.⁴⁶

Az egyes esetek komplexitását mutatja, hogy 2017 márciusában az Amazont a saját adóhatósága is kérdőre vonta a luxemburgi adóelkerülése okán, ám az IRS vesztesként került ki az ügyből, mivel az adóügyi bíróság az Amazon adózási struktúráját legálisnak minősítette.⁴⁷

Röviddel e tanulmány lezárása előtt az Amerikai Egyesült Államok szenátusa adóreform-tervezetet fogadott el,⁴⁸ amelynek részeként a repatriált nyereséget terhelő adó mértéke 14,5%-ra mérséklődik, és a 2019-es évtől a társasági nyereségadó mértéke 35%-ról 20%-ra csökken. Vajon ez elég vonzó lehetőség lesz az érintett gazdasági szereplők számára ahhoz, hogy anyaországukban adózzanak?

Szemléletváltás

A hatékony adóstruktúrák egyik fő haszonélvezőinek az – *angyalmodell* (1. ábra) testét alkotó – intézményi befektetőknek (nyugdíj-, biztosítási, befektetési alapok) is önmérsékletet kellene tanúsítaniuk, mellőzve az agresszív adótervezést. A pozitív irányú változást hátráltatja a nemzetközi gazdaság szereplőinek összefonódása, mint például az állami érdekeltségű vagyonalapoknál,⁴⁹ és a digitális gazdaságból kinőtt alternatív befektetési alapok szabályozatlansága.

A nemzetközi adóoptimalizálás keresleti oldalát leginkább kitevő nemzetközi érdekeltségű társaságok és vagyonos magánszemélyek – lásd az „angyalszárnyak” (1. ábra) – esetében is szemléletváltásnak kellene bekövetkeznie. A nemzetközi adó- és vagyontervezés virágzó üzletág. A jómódú magánszemélyek számos esetben olyan módon tulajdonolják vagyonukat, hogy az illetőségük adóhatósága előtt rejtve marad, és ha szükségét érzik, akár az elköltözést is vállalják. Az agresszív adótervezésben gyakorta érintettek a sokak által példaképnek tekintett hírességek is. Az elmúlt években jelent meg a *celebrities⁵⁰ tax amnesty*, azaz a hírességek adóamnesztíája. Ennek lényege, hogy az érintett ország adóhatósága, miután feltárta a híresség adóelkerülését, illetve adócsalását, leül tárgyalni az érintett hírességgel vagy annak jogi képviselőjével, és megállapodnak abban, hogy mennyi adót kell befizetnie ahhoz, hogy elkerülje a komolyabb szankciót és a hírnevére

⁴⁶ Darren Weaver: This Tiny Building in Wilmington, Delaware is Home to 300,000 Businesses. *Businessinsider.com*, 2018. december 27.

⁴⁷ United States Tax Court: *Amazon.com, Inc. & Subsidiaries, Petitioner v. Commissioner of Internal Revenue, Respondent*. 2017.

⁴⁸ USA.gov: *Tax Reform Bill 2017*. 2017.

⁴⁹ Például a világ egyik legnagyobb állami vagyonalapja, az olajban gazdag Norvégia Government Pension Fund Globalja.

⁵⁰ *Celebrity*: híresség.

igencsak negatívan ható meghurcoltatást. A hírességek saját jól felfogott érdeke az ügyek gyors tisztázása és lezárása.⁵¹

Néhány éve, alulról jövő kezdeményezésként, egy nemzetközi újságírócsoport elemzést készített a világ adóparadicsomaiban zajló ügyletekről,⁵² aminek eredményét 2013 áprilisában hozták nyilvánosságra *Offshore Leaks* néven.⁵³ Többek között jó nevű holland, német és francia bankokról és a legnagyobb adótanácsadó cégekről derítették ki, hogy ügyfeleiket segítették az offshore ügyletekben. Az Offshore Leaks adatai a politikai és gazdasági elit összefonódásaira is rávilágítottak. Az Offshore Leaks adathalmaz azon túl, hogy izgalmas olvasmány, úgy tűnik, hogy egy lassú szemléletváltást indított be a politikai és gazdasági döntéshozókban. Mindemellett továbbra is folytatódik a macska-egér játék, amelyben az egyes országok futhatnak az adóbevételeik után.

A 2017-es évben *Paradise Papers*⁵⁴ néven újabb adatkiszivárogtatás történt, amelyben felfedték például az Apple multinacionális vállalat, Nelson Mandela és a brit uralkodó vagyonkezelőjének offshore ügyleteit. Számos esetben változatlanul a legnagyobb adótanácsadó cégek, azaz a PricewaterhouseCoopers, a Deloitte, a KPMG és az Ernst & Young húzódtak meg a háttérben segítőként. Az *agyak* (lásd 1. ábra, „angyalfej”), azaz az adóelkerülés gyakorlati megvalósításánál asszisztáló és a gyakorlati adóminimalizálás szálait mozgató nemzetközi adótanácsadók működésének területén új és szigorú szabályok bevezetésére lenne szükség, mivel tőlük remélhető a legkevésbé az önkéntes önkorlátozás, hiszen az adóelkerülési tanácsokból élnek.

Kriptoalutával⁵⁵ történő fizetés és finanszírozás, továbbá annak néhány adózási vetülete

„Úgy gondolom, hogy az internet lesz az állami szerepvállalás csökkenését előidéző egyik legfőbb erő. Egy dolog hiányzik, amelyet hamarosan kifejlesztenek: a megbízható internetes pénz”⁵⁶ – fogalmazott Milton Friedman 1999-ben. Friedman megállapítása jól rávilágít arra, hogy az internet határtalansága és kontrollálatlansága alkalmas az olyan hagyományos kontrolleszközök megkerülésére, mint a nemzeti jogszabályok. Nem vélet-

⁵¹ Például az argentin származású futballszár, Lionel Messi néhány éve a spanyol adóhatósággal állapodott meg. 2017-ben Lewis Hamilton Forma–1-es sztárpilótát vonta kérdőre az Egyesült Királyság adó- és vám-hivatala.

⁵² International Consortium of Investigative Journalists (70 ország több mint 200 újságírója). (International Consortium of Investigative Journalists: *About ICIJ*. 2017a.)

⁵³ A 2010-ben diplomáciai adatokat kiszivárogtató WikiLeaks nyomán. (International Consortium of Investigative Journalists: *Offshore Leaks*. 2017b.)

⁵⁴ International Consortium of Investigative Journalists: *Paradise Papers*. 2017c.

⁵⁵ A kriptoaluta előtagja a görög κρυπτός (fedett, titkos jelentésű) melléknévből származik. Az elektronikus pénz és a virtuális pénz fogalma sokszor összemósodik! Többek között fontos különbség, hogy az elektronikus pénzt annak kibocsátóján kívül harmadik fél is szavatolja fizetési műveleteknél, míg a virtuális pénzt az azt termelő virtuális világba vetett hit működteti.

⁵⁶ “I think the internet is going to be one of the major forces for reducing the role of government. The one thing that’s missing but that will soon be developed is a reliable e-cash.” Lásd [Milton Friedman predicts the rise of bitcoin in 1999!](#) 1999.

len, hogy a legnagyobb dotcom cégek az adózási, adatvédelmi és egyéb nemzeti szabályok megkerülése útján tudtak meghatározó piaci részesedésre szert tenni. Az e cégeknél felhalmozódó információ és vagyon egyértelműen csökkenti és behatárolja a nemzeti kormányzatok mozgásterét. A korábban elképzelhetetlennek tartott, a magánszektor által kibocsátott, fedezet nélküli, kizárólagosan a bizalmon alapuló internetes pénz létrejötte egy évtizeddel később meg is történt. A kriptopénzek olyan fizetőeszközök, amelyeknek egységeit a számítógépek által létrehozott matematikai algoritmusból kialakuló hosszú kódsorozat testesíti meg. Az első és egyben legelterjedtebb kriptovaluta a bitcoin (4. ábra), amelyet a rejtélyes Satoshi Nakamoto⁵⁷ a virtuális világban 2009 januárjában indított útjára. Feltehetjük a kérdést, hogy a világgazdaságot megrengető 2007–2008-as pénzügyi válság időszakában hogyan és milyen érdekeltségek révén sikerülhetett ezt a bizonytalan eredetű és kimenetelű eszközt elfogadtatni.

4. ábra: A bitcoin jellemző ábrázolása

Forrás: Panos Mourdoukoutas: How Bitcoin and Classic Cars Make Investors Multi-Millionaires. *Forbes.com*, 2017. július 22.

Az átláthatatlan digitális dzsungelben, számítógépeken tárolódó elektronikus jelek valószínűleg rejtélyességüknek köszönhetően az elmúlt közel egy évtized alatt hatalmas karriert futottak be, új távlatokat nyitva a fizetési és finanszírozási módoknak, sőt

⁵⁷ Feltételezhető, hogy egy informatikai, pénzügyi és nem utolsósorban pszichológiai ismeretekkel jól felvértezett csapat.

az adóelkerülésnek és az adócsalásnak is. Egyéb funkcióik mellett⁵⁸ a startup vállalkozói kör egyre elterjedtebb finanszírozási forrását jelentik.⁵⁹ Becslések szerint a globális kriptovaluta-piac 2017-ben 245 milliárd dollárnak megfelelő összeget tesz ki.⁶⁰ Napjainkban sok száz különféle kriptovaluta létezik, és szinte hetente vezetnek be új „fizető-eszközöket”. Ez a trend előre vetíti, hogy ha nem lesz globális szintű tiltás, akkor e téren a piac robbanásszerű bővülése előtt állunk. Ennek ellenére számos ország egyáltalán nem foglalkozik még a kriptovaluták „teremtésének” és használatának jogi vonatkozásaival. Mint sok más területen, itt is a gyakorlat mögött messze lemaradva kullog a jogalkotás. Vannak ugyan országok, amelyek tiltják a kriptovalutákat, így Banglades, Bolívia, Ecuador és Kirgizisztán, ám ennek elenyésző hatása van a globális hálózatok működésére.⁶¹ Ebből fakadóan a hozzájuk kapcsolódó pénz- és adójogi szabályozások kialakítása megkerülhetetlen és sürgető feladattá vált. Azokban az országokban, ahol már megpróbálkoztak a kriptovaluták és a hozzájuk kapcsolódó tranzakciók valamiféle szabályozásával, az nem lett egységes sem jogi, sem adózási szempontból. Konkrét, példaként figyelembe vehető keretrendszer egyelőre sehol nincsen, és ez kiváló lehetőséget teremt az adócsalásra.

Az Európai Unió Bírósága (EUB) mindeddig egy alkalommal, még a 2015-ös évben foglalkozott a bitcoin jogi értékelésével egy, az adózással kapcsolatban előterjesztett előzetes döntéshozatali eljárás keretében. A hozzáadottérték-adóról szóló 2006/112/EK irányelv vonatkozásában *virtual currencyként*, azaz *virtuális devizaként* említi azt, amelynek adásvétele mentesül az általános forgalmi adó fizetési kötelezettség alól. Az ítélet hatalmas lökést adott a virtuális pénzek további karrierjének, mivel az EUB szerint a „virtuális devizák a valóságos világban történő használatuk tekintetében hasonlítanak más konvertibilis devizákra”.⁶² Megállapítható azonban, hogy az Európai Unió legmagasabb szintű döntéshozó szervei között sincsen konszenzus e témát illetően, mivel az eurózóna közös valutájáért, az euróért felelős Európai Központi Bank vezetői vissza-visszatérően hívják fel a figyelmet a bitcoin kockázataira.⁶³ Az Europol, az Európai Unió bűnüldöző hatósága folyamatosan kongatja a vészharangot azzal kapcsolatban, hogy a virtuális fizetőeszközöket a feketegazdaság szereplői, valamint a számítógépes bűncselekmények elkövetői is egyre kiterjedtebb mértékben használják.⁶⁴

⁵⁸ A Coinbase-en (székhely: USA/San Francisco) bitcoin, ethereum és litecoin adásvétele történik tőzsdei keretek között. [Coinbase.com](https://www.coinbase.com), 2017. Számos internetes elfogadóhelyük van, és már olyan multinacionális cégek is elfogadják bizonyos tranzakcióknál, mint például a Microsoft, a Subway, a Virgin Galactic és az Overstock. (Mariam Nishanian: 8 Surprising Places Where You Can Pay with Bitcoin. *Businessinsider.com*, 2017.)

⁵⁹ A bankszektor hagyományos szereplői közül is egyre többen fektetnek be *fintech*, azaz finansziális/pénzügyi technológiai startupokba.

⁶⁰ Canepa (2017): i. m.

⁶¹ Jana Kasperkevic: Why Are Countries So Afraid of Bitcoin? *Marketplace.org*, 2017. szeptember 22.

⁶² Skatteverket kontra David Hedqvist ügy. Lásd Skatteverket kontra David Hedqvist ügy, C-264/14. sz. 2015. október 22-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:2015:718).

⁶³ Lásd például 2017 őszén, amikor a 17. századi holland tulipánlázra utaltak, amely a gazdaságtörténet egyik első nagy spekulációs buboréka volt. Canepa (2017): i. m.

⁶⁴ Europol.europa.eu: *Europol Hosts First EMPACT Crypto Currencies Workshop*. 2017. február 28.

A Magyar Nemzeti Bank *fizetésre használható virtuális eszközként* nevesíti a kriptovalutákat, és a hozzájuk kapcsolódó kockázatokra⁶⁵ hívja fel a figyelmet.⁶⁶ Használatuk jogszabályi környezetének kialakítása folyamatban van. 2017 májusában, egy beadványra reagálva, állásfoglalást adott ki az MNB a bitcoin-automaták működtetésének és üzemeltetésének jogi megítélésével kapcsolatban, amelyben így fogalmaz: „Azon tény, miszerint a Fizetésre Használható Virtuális Eszközök nem tartoznak az MNB felügyeleti hatáskörébe, nem zárja ki az azzal való kereskedelem adójogi vonzatait.”⁶⁷ A 2017 novemberében elfogadott, a korai fázisú vállalkozások és a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozások nyilvántartásba vétel iránti eljárásának részletes szabályairól szóló 331/2017. (XI. 9.) kormányrendelet meghatározza Magyarországon a korai fázisú, azaz *startup* státusz kritériumait. Európai uniós tagállamként – az EUB jogi értékelésére támaszkodva – a kriptovalutás ügyletek lényegében úgy kezelhetők, mint egy külföldi devizában megvalósuló ügylet. Magánszemélyek esetében az árfolyamnyereség tekintetében a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény az irányadó. Értelmezni szükséges továbbá az egészségügyi hozzájárulásról szóló 1998. évi LXVI. törvényt és a társadalombiztosításról szóló 1997. évi LXXX. törvényt is. Gazdasági társaságoknak a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény rendelkezéseit is adaptálni szükséges (többek között bizonylat kiállítás, pénzügyi műveletek bevételeinek, illetve ráfordításainak elszámolása).

Így vagy úgy, ám minden út az offshore-hoz vezet?!

Több mint elgondolkodtató, hogy a kriptovaluták működését leginkább elősegítő térségek a napjainkig kialakult pénzügyi és offshore központok. Csodálatos módon azok az országok, valamint területek láttak legelőször fantáziát a virtuális valutákban és a hozzájuk kapcsolódó *blockchain technológiában*, amelyek mindig is élen jártak az adóelkerülést és adócsalást segítő ügyletek elfedésében.

Svájc ezen a területen is kiemelkedik a többiek közül. Az országról már a 2015-ös évben *kryptobunkerként* írtak, amikor az amerikai egyesült államokbeli gyökerű, bitcoin megőrző cég, a Xapo, a kaliforniai Palo Altóból Zürichbe helyezte át a székhelyét. Emellett a vállalat egy 1947-ben épített svájci katonai bázist alakított át úgy, hogy ott a 21. század követelményeinek megfelelően, akár bombabiztosan elektronikus adatokat tudjanak tárolni.⁶⁸ Zug városában található többek között az ethereum kriptovaluta és számítástechnikai platform székhelye.⁶⁹ A város önkormányzata 2017 szeptemberében a világon elsőként bevezette az ethereum blockchainre telepített digitális személyazono-

⁶⁵ Mivel nincsen kibocsátójuk, nincsen mögöttük jegybanki felügyelet sem, emiatt hiányoznak a felhasználók érdekeit védő jogszabályok. Az értéküket meghatározó árfolyam nagyon ingadozó.

⁶⁶ MNB: *Figyelemfelhívás: rendkívül kockázatos a fogyasztóknak a bitcoin*. Budapest, 2014.

⁶⁷ MNB: *Bitcoinautomata működtetésének, üzemeltetésének jogi megítélése*. Budapest, 2017. 4.

⁶⁸ Die Schweiz entwickelt sich zum „Krypto-Hub”. *Finews.ch*, 2015. június 1.

⁶⁹ Ethereum.org: *Ethereum Foundation*. 2017.

sítás lehetőségét.⁷⁰ Napjainkban Zug kantont a Szilícium-völgy mintájára már hivatalosan is Kripto-völgyként emlegetik. 2017 januárjában megalapították a magát független szervezetként definiáló, az állam által is támogatott Kripto-völgy Társulást,⁷¹ amelynek célja, hogy kialakítsák a világ legkedvezőbb gazdasági környezetét a blockchain és kriptográfiai technológiák számára.

A Bank of England 2015-ben úttörő jegybankként jelentette be, hogy tanulmányozza a kriptofinanszírozás technikai hátterét adó blockchain módszert. Jelenleg a svájci Zug kanton mellett a fintech startupok paradicsomaként említik Londont is.⁷²

Az egyik legismertebb adóparadicsom, a brit koronafüggőség részeként önkormányzó Man-sziget a bitcoin startupok kedvelt központja. *Bitcoin-szigetként* is emlegetik, ahol számos helyen lehet fizetni kriptovalutával.⁷³ A sziget híres az online szerencsejátékokról is, amelyeknek az üzleti modelljébe kiválóan illeszkedik a bitcoin használata.

A világ legnagyobb kriptovaluta-bányász és hardvergyártó cégének, a kínai gyökerű Bitmainnek adóparadicsomi háttere is van, többek között kajmán-szigeteki kötődéssel.⁷⁴

A példákat még hosszasan sorolhatnánk. Összegzésképpen megállapítható, hogy a kriptovaluták és a hozzájuk kötődő pénzügyi rendszer decentralizáltsága, névtelenséget biztosító sajátosságai szinte lehetetlenné teszik a megfelelő jogszabályi környezet kialakítását, ami tökéletesen belesimul az offshore világba. Az efféle ügyletekhez kapcsolódó adók megfizettetése jelenleg esélytelennek tűnik.

Merre tovább, adópolitikák?

Raymond Aron francia politológus és történész⁷⁵ szerint a mostani világrendben néhány állam játssza a főszerepet, a többiek nem szereplői, csupán zálogtárgyai a nemzetközi viszonyoknak, ami azonban nem zárja ki a kölcsönhatásokat és a kapcsolatokat. Ugyanakkor a világpolitika főszereplői külpolitikai szükségleteik és céljaik alapján határozzák meg lépéseiket.⁷⁶ A gazdaság és benne a pénzügyi szektor jelenleg zajló drámai átalakulása a digitalizálódás révén nem a véletlen műve. A digitális gazdaság vitathatatlan előnyei mellett azonban számos hátránnyal is bír. E gazdaság egyik terméke a digitális társadalom, amelynek az emberi elme gyengeségeit gátlástalanul kihasználó árnyoldalával kapcsolatban egyre több, a közösségi média kialakításában meghatározó szerepet játszott személy szólal fel. Elgondolkodtató, hogy többek között Sean Parker, a Facebook alapító elnöke,⁷⁷ valamint Chamath Palihapitiya, a vállalat egykori alelnöke és koc-

⁷⁰ Blockchain-Identität für alle Einwohner. *Stadtzug.ch*, 2017. július 7.

⁷¹ [Crypto Valley Association](#) 2017. 2017.

⁷² Anthony Spadafora: UK Banks Rally Behind Fintech Startups. *Betanews.com*, 2017.

⁷³ Cahal Milmo: Bitcoin: How the Isle of Man is Leading a Cryptocurrency Revolution. *Independent.co.uk*, 2016. január 3.

⁷⁴ International Consortium of Investigative Journalists (2017d): i. m.

⁷⁵ Élt: 1905–1983.

⁷⁶ Simai Mihály: *A világgazdaság a XXI. század forгатagában*. Budapest, Akadémiai, 2007. 18.

⁷⁷ Mike Allen: 1 Big Thing: Sean Parker's Jarring Facebook Tell-All. *Axios.com*, 2017. november 9.

kázatitőke-befektető⁷⁸ is felvállalta, hogy mára a közösségi média ellenzőjévé váltak. „Isten tudja, hogyan alakítja ez a gyerekeink agyát” – fogalmaz Parker. Hozzátehetjük, hogy valószínűleg nem sokat várat magára a mesterséges intelligencia (*artificial intelligence* – AI), azaz az intelligensen cselekvő gépek kiterjedt hadrendbe állítása. Az AI bizonyos elemei már ott futnak jelenleg is az okostelefonokon, például az Apple iOS alkalmazásaként a Siri nevű intelligens személyi asszisztens.⁷⁹ A világ másik vezető információs és kommunikációs technológiai vállalata, a kínai Huawei 2017 decemberében a tulajdonos helyett döntést hozó készülékekről nyilatkozott, amihez az első lépést megtették a legújabb telefonjaikba ültetett mesterséges intelligencia chippel.⁸⁰ Stephen Hawking világhírű angol elméleti fizikus az *Expedíció az Új Földre* című BBC-dokumentumfilmben 2017 tavaszán a mesterséges intelligencia fejlődésének hatalmas kockázataira hívta fel a figyelmet. Szerinte az embert a lassú biológiai evolúció korlátozza, és nem tud versenyezni az önmagát villámtempóban fejlesztő mesterséges intelligenciával. Hasonló következtetésekre jutott a korunk egyik legmeghatározóbb üzletemberének tartott Elon Musk, aki többek között a környezettudatos járművek és megújuló energiák gyártásával foglalkozó Tesla és az űrkutatással foglalkozó SpaceX amerikai vállalat vezetője. 2017 júliusában az Egyesült Államok döntéshozóinak a figyelmét hívta fel az AI sürgető szabályozására.⁸¹

Elgondolkodtató például a 2016-ban a hongkongi székhelyű Hanson Robotics által bemutatott Sophia névre keresztelt robot esete, amely Szaúd-Arábiától állampolgárságot kapott. 2017 novemberében már az ethereum blockchainre épülő, kriptovalutával finanszírozott SingularityNET nevű, az AI fejlesztésére létrehozott vállalkozás tőkebevonását népszerűsítette a robot. Mintegy fél hónap alatt 150 millió dollárnak megfelelő kriptovaluta felajánlás érkezett a projektre.⁸²

Palihipitiya a kockázatitőke-befektetéseket is kemény kritikával illette, mivel számos esetben haszontalan vállalkozásokhoz viszik a pénzt ahelyett, hogy valós globális problémák megoldására fókuszálnának. A bitcoinról 2017 őszén így nyilatkozott: „Senki sem tudja megállítani, mivel senki sem tudja kontroll alatt tartani.”⁸³ No, és senki sem tudja megadóztatni, tehetjük hozzá!

Tehát a digitális gazdaság elszabadult, a nemzetállamoktól független önálló életet él, és számos szereplőjének a közteherviselésbe történő bevonása a jelenlegi adózási szabályokkal kivitelezhetetlen. Már javában működnek az adóelkerülést és adócsalást segítő legújabb konstrukciók.

Globális szinten az egyes államok területén lévő adóparadicsomok, továbbá adóelkerülésre ösztönző adóstruktúrák felszámolása mellett szükség lenne még több és sokkal

⁷⁸ Former Facebook Exec Expresses Concern Over Social Media. *CNBC.com*, 2017. december 12.

⁷⁹ [Apple.com: Kérdezze Sirit!](#) 2017.

⁸⁰ Cecily Liu: Huawei Expecting Its Phones to Grow Smarter. *Chinadaily.com.cn*, 2017. december 5.

⁸¹ Elon Musk: [National Governors Association](#). 2017.

⁸² Jesse Damiani: AI is the Future of Computing, and SingularityNET is the Future of AI. *Forbes.com*, 2017. december 11.

⁸³ Jeff Cox: Early Bitcoin Investor Palihipitiya Declares ‘Nobody Can Stop It’. *CNBC.com*, 2017. szeptember 26.

hatásosabb döntés meghozatalára. Az tapasztalható, hogy az egyes országok inkább igyekeznek beilleszteni „szolgáltatásaikat” az új, adóelkerülést és adócsalást segítő struktúrák világába. Megállapítható, hogy azok számára, akiknek továbbra is elsődleges céljuk, hogy rejtve maradjon nyereségük és/vagy vagyonuk, kiválóan alkalmas megoldást nyújtanak az alternatív fizetőeszközök. Ezek illeszkednek az úgynevezett alternatív pénzügyi intézmények világába. Ilyen bankfüggetlen számlavezető intézményt már Magyarországon is engedélyeztek. A VirPAY Pénzforgalmi Szolgáltató Kft. egy magyar magánszemélyek tulajdonában álló fintech startupvállalkozás, amelynek a működését a Magyar Nemzeti Bank 2016 tavaszán hagyta jóvá. A vállalat többek között bitcoin ATM-et is működtet kriptovaluták adásvételére. Hirdetésük alapján „internetes felületükön gyorsan, egyszerűen és versenyképes díjakon indíthatók és fogadhatók pénzügyi ügyletek”.⁸⁴ Szintén elgondolkodtató, hogy egy francia érdekeltségű eszközközkezelő cég, a Tobam hamarosan beindíthatja Európa első bitcoin befektetési alapját, amely alternatív befektetési alap, és európai uniós szinten jelenleg szabályozatlan. Az auditálást a világ egyik legnagyobb könyvvizsgáló és adótanácsadó cége, a PricewaterhouseCoopers végzi.⁸⁵ Még inkább döbbenetes, hogy 2017 decemberében az Egyesült Államok illetékes hatósága engedélyezte a *bitcoin futures-t*, azaz a bitcoin határidős ügyletkötést a chicagói opciós és származtatott termékek tőzsdéin egyaránt. A határidős ügyletek és a derivatív termékek önmagukban is igen kockázatosak, hát még összekötve egy szabályozatlan kriptovalutával! E döntés még a legfelsőbb pénzügyi körök szereplőit is megosztja. Nem sokkal e tanulmány lezárása előtt a Futures Industry Association, azaz a futures-ügyletek érdekvédelmi szervezete nyílt levélben jelezte a döntéshozó szervnek, hogy a pénzügyi rendszer nem felkészült erre a lépésre.⁸⁶ A világgazdaság vezető országai között sincsen konszenzus a kriptovaluták jövőjét illetően. 2017 őszén úgy tűnt, hogy Kína hátat fordít nekik, míg Japán hivatalosan is a kriptofinanszírozás mellé állt.⁸⁷

Összegzés

Az átláthatatlan és szövevényes érdekviszonyok közepette kell a nemzetállamoknak megtalálni azt az utat, ahol a saját és közösségi érdekeik a lehető legkevésbé csorbulnak.

Az *angyalmodellben* (1. ábra) felvázolt változások megteremtenék az esélyét Európa egyik vívmányának, a jóléti államnak az életben maradására, sőt terjeszkedésére a világ más országaiban, így akár egy új, szociálisan érzékenyebb globális adópolitikai szemlélet megszületésének lehetnének a kezdeti lépései. Sok ország kerülhetne ki a magas államháztartási hiány szorításából, amennyiben területén képes lenne megszüntetni

⁸⁴ VirPAY. 2017.

⁸⁵ Smith (2017): i. m.

⁸⁶ FIA: *Open letter to CFTC Chairman Giancarlo Regarding the Listing of Cryptocurrency Derivatives*. 2017. EST FIA.

⁸⁷ 2014 és 2017 januárja között a kínai piacon zajlott a globális bitcoinkereskedelem 90%-a. (Luke Graham: *As China Cracks Down, Japan is Fast Becoming the Powerhouse of the Bitcoin Market*. *CNBC.com*, 2017. szeptember 29.)

az adóelkerülést és az adócsalást. Ehhez mindenképp viszonylag rövid idő alatt hatalmas változásra lenne szükség a világ gazdaságra ható jogalkotási szemléletben, és önkormányozásra a világ leggazdagabbjainak részéről. Az ő felelősségük óriási. Lehetőségük van az emberi közösség javára és a bolygónk védelme érdekében történő új és eredményt hozó beruházások megvalósítására egy élhető jövő érdekében. Az élhető jövő fogalmának egységes meghatározása sarkalatos! A fejlett országokban hatalmas összegekkel finanszírozzák az emberi agy idegpályáinak feltérképezésére irányuló kutatásokat. Kialakult a neuromarketing, azaz az agyban zajló folyamatok vizsgálata valamilyen marketinginger hatása közben. Olvashatunk az emberi agy tudásának chippekkel történő kiterjesztéséről. Az irányok és az arányok kialakítása az emberiség jövője szempontjából sok mindent eldönthet.

A napjainkban oly sokszor emlegetett fenntartható fejlődésnek elengedhetetlen eleme lenne a *fenntartható adópolitika*, amely

- egyrészt figyelembe veszi a *generációk közötti szolidaritást*. A ma nem megfelelően kialakított adópolitikából eredő későbbi közfinanszírozási, társadalmi és szociális problémák kezelését a jelen embere a jövő generációkra hárítja át, ami ellentmond a generációk közti szolidaritás elvének.
- Másrészt figyelembe veszi a *generáción belüli szolidaritást*. A világ sok problémája vezethető vissza adóelkerülési okokra, például az önfoglalkoztatók adóbefizetései számos országban csökkennek. A társadalom gondolkodásmódján változtatni kell, tudatosítva azt, hogy a közszükségletek finanszírozása és a szociális rendszer fenntartása nem hárulhat csupán a bérből és fizetésből élőkre. A növekvő adóbevételek a közszolgáltatások minőségének javulását eredményezhetik, amely ösztönzőleg visszahathat az adófizetési hajlandóságra.
- Harmadrészt figyelembe veszi az *országok közötti szolidaritást*. Az offshore területek jóléte függ a kedvező adópolitikájuktól, ám ez más államok adóalapjának veszélyeztetése révén történik. Az egyensúly megtalálása a jövő egyik globális szintű feladata.

A fenntartható adópolitika megteremtése utópiának tűnhet, ugyanakkor a közjavak fogyasztójaként mindnyájunk érdeke, és nem mondhatunk le róla. Hogy a napjainkban tapasztalható nemzetközi adóharmonizációs változásokat a józan ész, az emberiség, az adóbevétel utáni hajsza, vagy csupán a pénz mozgatja? Az olvasóra bízunk ennek megválaszolását.

Irodalomjegyzék

- A digitális exportban látják a jövőt a fiatal vállalkozók. *Kamaraonline*, 2017. november 9. Online: <http://kamaraonline.hu/cikk/a-digitalis-exportban-latjak-a-jovot-a-fiatal-vallalkozok>
- Allen, Mike: 1 Big Thing: Sean Parker's Jarring Facebook Tell-All. *Axios.com*, 2017. november 9. Online: www.axios.com/axios-am-2508003126.html
- Apple.com: *Kérdezze Sirit!* 2017. Online: <https://support.apple.com/hu-hu/HT204389>
- Blockchain-Identität für alle Einwohner. *Stadtzug.ch*, 2017. július 7. Online: www.stadtzug.ch/de/ueberzug/ueberzugrubrik/aktuelles/aktuellesinformationen/?action=showinfo&info_id=383355
- Canepa, Francesco: Bubble or Breakthrough? Bitcoin Keeps Central Bankers on Edge. *Reuters.com*, 2017. november 27. Online: www.reuters.com/article/us-bitcoin-cenbank-banks/bubble-or-breakthrough-bitcoin-keeps-central-bankers-on-edge-idUSKBN1DR0MQ
- Coinbase.com. 2017. Online: www.coinbase.com/
- Cox, Jeff: Early Bitcoin Investor Palihapitiya Declares 'Nobody Can Stop It'. *CNBC.com*, 2017. szeptember 26. Online: www.cnbc.com/2017/09/26/early-bitcoin-investor-palihapitiya-declares-nobody-can-stop-it.html
- Crypto Valley Association 2017. 2017. Online: <https://cryptovalley.swiss/about-the-association/>
- Die Schweiz entwickelt sich zum „Krypto-Hub”. *Finews.ch*, 2015. június 1. Online: www.finews.ch/news/finanzplatz/18313-bitcoin-xapo-aufbewahrungsstaette-virtuelle-waehrung-kryptowaehrung-monetas-bitcoin-suisse-attinghausen
- Ethereum.org: *Ethereum Foundation*. 2017. Online: www.ethereum.org/foundation
- European Commission: *State Aid: Ireland Gave Illegal Tax Benefits to Apple Worth up to €13 Billion*. 2016. Online: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2923_en.htm
- European Commission: *State Aid: Commission Refers Ireland to Court for Failure to Recover Illegal Tax Benefits from Apple Worth up to €13 Billion*. 2017a. Online: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3702_en.htm
- European Commission: *State Aid: Commission Finds Luxembourg Gave Illegal Tax Benefits to Amazon Worth Around €250 Million*. 2017b. Online: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3701_en.htm
- European Commission: *Fair Taxation of the Digital Economy*. 2017c. Online: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/fair-taxation-digital-economy_fr
- European Commission: *State Aid: Commission Opens In-Depth Investigation Into the Netherlands' Tax Treatment of Inter IKEA*. 2017d. Online: http://europa.eu/rapid/press-release_MEX-17-5350_en.htm
- Európai Parlament: *Az Unió bévételei*. 2017. Online: www.europarl.europa.eu/atyourservice/hu/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.5.1.html
- Europarl.europa.eu: *Directorate General for Internal Policies, Policy Department A: Economic and Scientific Policy: Tax Challenges in the Digital Economy*. 2016. Online: [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/579002/IPOL_STU\(2016\)579002_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/579002/IPOL_STU(2016)579002_EN.pdf)
- Europol.europa.eu: *Europol Hosts First EMPACT Crypto Currencies Workshop, 28 February 2017*. 2017. Online: www.europol.europa.eu/newsroom/news/europol-hosts-first-empact-crypto-currencies-workshop
- Eurostat: *General Government Gross Debt – Annual Data 2016*. 2017. Online: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina225&plugin=1>

FIA: *Open Letter to CFTC Chairman Giancarlo Regarding the Listing of Cryptocurrency Derivatives*. 2017. EST FIA. Online: <https://fia.org/articles/open-letter-cftc-chairman-giancarlo-regarding-listing-cryptocurrency-derivatives>

Damiani, Jesse: AI is the Future of Computing, and SingularityNET is the Future of AI. *Forbes.com*, 2017. december 11. Online: www.forbes.com/sites/jessedamiani/2017/12/11/ai-is-the-future-of-computing-and-singularitynet-is-the-future-of-ai/2/#5e40b9f42ff5

Former Facebook Exec Expresses Concern Over Social Media. *CNBC.com*, 2017. december 12. Online: www.cnb.com/video/2017/12/12/watch-cnbc-full-interview-with-former-face-book-exec-chamath-palihapitiya.html

Fortune 500. *Fortune.com*, 2017. Online: <http://fortune.com/fortune500/list/>

Gada, Kasha: The Digital Economy in 5 Minutes. *Forbes.com*, 2016. június 6. Online: www.forbes.com/sites/koshagada/2016/06/16/what-is-the-digital-economy/

Graham, Luke: As China Cracks Down, Japan is Fast Becoming the Powerhouse of the Bitcoin Market. *CNBC.com*, 2017. szeptember 29. Online: www.cnb.com/2017/09/29/bitcoin-exchanges-officially-recognized-by-japan.html

International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ): *About ICIJ*. 2017a. Online: www.icij.org/about/

International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ): *Offshore Leaks*. 2017b. Online: <https://offshoreleaks.icij.org/>

International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ): *Paradise Papers*. 2017c. Online: www.icij.org/investigations/paradise-papers/

International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ): *Offshore Leaks Database*. 2017d. Online: <https://offshoreleaks.icij.org/nodes/82022780>

Kasperkevic, Jana: Why Are Countries so Afraid of Bitcoin? *Marketplace.org*, 2017. szeptember 22. Online: www.marketplace.org/2017/09/22/tech/why-are-countries-so-afraid-bitcoin

Limpók Valéria: "Race to the bottom", avagy eltűnhet-e a társasági adó az Európai Unió államaiban? *Gazdaság és Társadalom*, 16. (2005), 2. 34–48.

Limpók Valéria: *Adópolitikai útkeresés a 21. század elején: működőtőke, versenyképesség, válságkezelés*. Regionális és gazdaságtudományi kismonográfiák 3. Pécs–Győr, IDRResearch Kft. – Publikon – SZE Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, 2014.

Liu, Cecily: Huawei Expecting Its Phones to Grow Smarter. *Chinadaily.com.cn*, 2017. december 5. Online: www.chinadaily.com.cn/business/tech/2017-12/05/content_35219745.htm

Milmo, Cahal: Bitcoin: How the Isle of Man is Leading a Cryptocurrency Revolution. *Independent.co.uk*, 2016. január 3. Online: www.independent.co.uk/news/uk/home-news/bitcoin-how-the-isle-of-man-is-sparking-a-cryptocurrency-revolution-a6794756.html

Milton Friedman Predicts the Rise of Bitcoin in 1999! 1999. Online: www.youtube.com/watch?v=6MnQJFEVY7s

MNB: *Figyelemfelhívás: rendkívül kockázatos a fogyasztóknak a Bitcoin*. Budapest, 2014. Online: www.mnb.hu/fogyasztovedelem/sajtoszoba/figyelemfelhivas-rendkivul-kockazatos-a-fogyasztoknak-a-bitcoin

MNB: *Bitcoinautomata működtetésének, üzemeltetésének jogi megítélése*. Budapest, 2017. Online: [http://alk.mnb.hu/data/cms2453595/tmp6044.tmp\(14438466\).pdf](http://alk.mnb.hu/data/cms2453595/tmp6044.tmp(14438466).pdf)

Mourdoukoutas, Panos: How Bitcoin and Classic Cars Make Investors Multi-Millionaires. *Forbes.com*, 2017. július 22. Online: www.forbes.com/sites/panosmourdoukoutas/2017/07/22/how-bitcoin-and-classic-cars-make-investors-multi-millionaires/#2bb202546684

Musk, Elon: *National Governors Association*. 2017. Online: www.youtube.com/watch?v=b3lzEQANdHk

- NAV: Gyakran ismételt kérdések a 2018. július 1-jétől teljesítendő online számla adatszolgáltatási kötelezettséggel kapcsolatban. É. n. Online: http://nav.gov.hu/data/cms444337/GYIK___online_szamla_adatszolgáltatatas.pdf
- Nishanian, Mariam: 8 Surprising Places Where You Can Pay With Bitcoin. *Businessinsider.com*, 2017. Online: www.businessinsider.com/bitcoin-price-8-surprising-places-where-you-can-use-2017-10/#see-also-9
- OECD: *Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue*. 1998. Online: www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/harmful-tax-competition_9789264162945-en#.Whv2CXm6rIU#page1
- OECD: *OECD BEPS 2015 Final Reports*. 2015a. Online: www.oecd.org/ctp/beps-2015-final-reports.htm
- OECD: *Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy, Action 1 – 2015 Final Report*. 2015b. Online: www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/addressing-the-tax-challenges-of-the-digital-economy-action-1-2015-final-report_9789264241046-en#.WiR6vHm6rIU#page4
- OECD: *General Government Debt (Indicator)*. 2017a. Online: [10.1787/a0528cc2-en](https://data.oecd.org/ggd/10.1787/a0528cc2-en)
- OECD: *About the Inclusive Framework on BEPS*. 2017b. Online: www.oecd.org/ctp/beps-about.htm
- OECD: *Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent BEPS*. 2017c. Online: www.oecd.org/tax/treaties/multilateral-convention-to-implement-tax-treaty-related-measures-to-prevent-beps.htm
- OECD: *Automatic Exchange Portal*. 2017d. Online: www.oecd.org/tax/automatic-exchange/international-framework-for-the-crs/
- Simai Mihály: *A világgazdaság a XXI. század forgatagában*. Budapest, Akadémiai, 2007.
- Simonian, Haig: UBS and US Strike Tax Evasion Deal. *Ft.com*, 2009. Online: www.ft.com/cms/s/0/513bcb70-8748-11de-9280-00144feabdc0.html
- Smith, Peter: Europe's First Bitcoin Mutual Fund Launched by Tobam. *Ft.com*, 2017. Online: www.ft.com/content/fa3897da-ceac-11e7-9dbb-291a884dd8c6
- Spadafora, Anthony: UK Banks Rally Behind Fintech Startups. *Betanews.com*, 2017. Online: <https://betanews.com/2017/09/22/uk-banks-support-fintech-startups/>
- Swiss Banks Pay Out Millions to Austria, Britain. *Swissinfo.ch*, 2013. Online: www.swissinfo.ch/eng/politics/Swiss_banks_pay_out_millions_to_Austria,_Britain.html?cid=36541154
- Swiss to Hand Over 4,450 Bank Account Details to U.S. *Reuters.com*, 2009. augusztus 19. Online: www.reuters.com/article/businessNews/idUKTRE57I3FE20090819
- Tørsløv, Thomas – Ludvig Wier – Gabriel Zucman: *600 Billion and Counting: Why High-Tax Countries Let Tax Havens Flourish*. Working paper. Copenhagen, University of Copenhagen – Department of Economics, 2017. Online: <http://gabriel-zucman.eu/files/TWZ2017.pdf>
- United States Tax Court: *Amazon.com, Inc. & Subsidiaries, Petitioner v. Commissioner of Internal Revenue, Respondent*. 2017. Online: www.ustaxcourt.gov/UstcInOp/OpinionViewer.aspx?ID=11148
- USA.gov: *Tax Reform Bill 2017*. 2017. Online: <https://search.usa.gov/search?affiliate=usagov&query=tax+reform+bill+2017>
- U.S. Treasury: *FATCA*. 2013. Online: www.treasury.gov/resource-center/tax-policy/treaties/Pages/FATCA.aspx
- VirPAY. 2017. Online: www.virpay.eu/

- Wahrig, Laura: *Tax Revenue in the European Union*. Eurostat Publication, 2011. Online: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5584264/KS-SF-12-002-EN.PDF/f6a21cde-13a9-4b7e-8638-2bb9b400db67>
- Weaver, Darren: This Tiny Building in Wilmington, Delaware is Home to 300,000 Businesses. *Businessinsider.com*, 2018. december 27. Online: www.businessinsider.com/building-wilmington-delaware-largest-companies-ct-corporation-2017-4
- Wille, Klaus – Matthias Wabl: Swiss Negotiator for UBS Says IRS May Seek More Data. *Bloomberg.com*, 2009. Online: www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aH7Ud2ZQb7bg

Jogszabályok

1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról
1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról
1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosításról
1998. évi LXVI. törvény az egészségügyi hozzájárulásról
2000. évi C. törvény a számvitelről
2003. évi XCII. törvény az adózás rendjéről
2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról
2014. évi XIX. törvény a Magyarország Kormánya és az Amerikai Egyesült Államok Kormánya között a nemzetközi adóügyi megfelelés előmozdításáról és a FATCA szabályozás végrehajtásáról szóló Megállapodás kihirdetéséről, valamint az ezzel összefüggő egyes törvények módosításáról
- 331/2017. (XI. 9.) Korm. rendelet a korai fázisú vállalkozások és a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozások nyilvántartásba vétel iránti eljárásának részletes szabályairól
- 49/1979. (XII. 6.) MT rendelet a Magyar Népköztársaság Kormánya és az Amerikai Egyesült Államok Kormánya között Washingtonban, az 1979. évi február hó 12. napján aláírt, a jövedelemadók területén a kettős adóztatás elkerüléséről és az adóztatás kijátszásának megakadályozásáról szóló egyezmény kihirdetéséről
- Council Directive 2014/107/EU of 9 December 2014 Amending Directive 2011/16/EU As Regards Mandatory Automatic Exchange of Information in the Field of Taxation. [A Tanács 2014/107/EU Irányelve (2014. december 9.) a 2011/16/EU irányelvnek az adózás területére vonatkozó kötelező automatikus információcsere tekintetében történő módosításáról.] Online: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0107&from=HU>
- Council Directive (EU) 2016/881 of 25 May 2016, Amending Directive 2011/16/EU As Regards Mandatory Automatic Exchange of Information in the Field of Taxation. [A Tanács 2014/107/EU Irányelve (2014. december 9.) a 2011/16/EU irányelvnek az adózás területére vonatkozó kötelező automatikus információcsere tekintetében történő módosításáról.] Online: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016L0881&from=HU>
- Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016 Laying Down Rules Against Tax Avoidance Practices That Directly Affect the Functioning of the Internal Market. [A Tanács (EU) 2016/1164 Irányelve (2016. július 12.) a belső piac működését közvetlenül érintő adókikerülési gyakorlatok elleni szabályok megállapításáról.] Online: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016L1164&from=EN>
- Council Directive (EU) 2017/952 of 29 May 2017 Amending Directive (EU) 2016/1164 As Regards Hybrid Mismatches with Third Countries. [A Tanács (EU) 2017/952 Irányelve (2017. május 29.) az (EU) 2016/1164 irányelvnek a harmadik országokat érintő hibrid struktúrákból

adódó diszkrepanciák tekintetében történő módosításáról.] Online: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017L0952&from=EN>

Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the Prevention of the Use of the Financial System for the Purposes of Money Laundering or Terrorist Financing, Amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and Repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. [Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/849 Irányelve (2015. május 20.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről.] Online: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015L0849&from=HU>

Skatteverket kontra David Hedqvist ügy, C-264/14. sz. 2015. október 22-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:2015:718) Online: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=170305&doclang=HU>